

Stereotypné (kompulzívne)správanie

Stereotypné (kompulzívne) správanie

- ▶ Vyskytuje sa u mnohých domestikovaných druhov, zvierat v zajatí a ľudí
- ▶ Repetitívna činnosť
- ▶ Stála vo forme
- ▶ Nemá cieľ alebo funkciu
- ▶ Prediktabilná sekvencia

Niekedy sa hovorí aj o obsesívno kompulzívnom správaní

Obsesia

- ▶ Perzistentná idea, myšlienka, impulz alebo obraz, ktorý je vtieravý alebo nezmyselný

Kompulzia

- ▶ Repetitívne, účelové a úmyselné správanie prejavujúce sa stereotypom v odpovedi na obsesiu.

Klasifikácia stereotypného správania

Väčšinou je odvodené od normálneho správania:

1. Lokomócia
2. Grooming
3. Orálne alebo digestívne
4. Vokalizácia
5. Agresivita
6. Halucinácia

1. Lokomócia

- ▶ Krúženie, chvost naháňanie
- ▶ Točenie, behanie v koterci
- ▶ Skákanie na mieste
- ▶ Škrabanie podlahy, hrabanie
- ▶ Naháňanie tieňov (movie)
- ▶ Nehybnosť
- ▶ Iné repetitívne prejavy

2. Grooming (starostlivosť)

- ▶ Žutie samého seba
- ▶ Seba olizovanie
- ▶ Sanie slabín
- ▶ Automutilácia
- ▶ Žutie, sanie alebo olizovanie objektov
- ▶ Lízanie seba, objektov, majiteľa)

3. Príjem potravy

- ▶ Polyfágia, polydipsia
- ▶ Pica

4. Vokalizácia

- ▶ Rytmické brechanie
- ▶ Vytie
- ▶ Na seba nasmerovaná vokalizácia

5. Agresivita

- ▶ Na seba orientovaná agresivita
- ▶ Vrchanie na seba (Film)
- ▶ Atakovanie imaginárnych objektov

6. Halucinácie

- ▶ Civenie
- ▶ Lapanie múch
- ▶ Hľadanie imaginárnej koristi

4 teórie prečo sa vyskytujú stereotypie

- predpokladá sa, že okolie môže zapríčiniť **stav nadmerného nabudenia** v rámci konfliktnnej situácie a toto nadmerné nabudenie sa môže vykonávaním stereotypie zmierniť.
- podmienky prostredia naopak produkujú nízku **hypostimuláciu**, ktorú zviera vníma ako negatívnu. Zviera potom môže vykonávať stereotypné správanie aby zvýšilo stupeň nabudenia.
- **patofyziologická teória** predpokladá, že existuje genetická predispozícia na vykonávanie

stereotypií, pravdepodobne spôsobuje zvýšenú citlivosť voči stresorom, alebo môže byť získaná v rámci patologického stavu (infekcie, trauma, toxíny a pod.)

- teória o **skúsenostiach** rozdeľuje stereotypie na tie, ktoré vznikli z
 - **Rannej skúsenosti**
 - **Reaktívne** - ktoré sú spôsobené neadekvátnym prostredím
 - **Naučené** – ktoré vznikli **naučením** (podmieňovaním) ako výsledok určitých odmien a učenia
 - **Iatrogénne** napr. vyvolané podanými liekmi.

Oblasti v mozgu asociované s kompulzívnym správaním

Spojenie medzi **opioidmi** a **dopamínom** pravdepodobne súvisí s husto lokalizovanými opioidnými receptormi v limbických štruktúrach inervovanými dopaminergnými neurónmi vo ventrálnom mezencephale.

Mozgové opioidné peptidy sa uvoľňujú počas stresu a aktivujú dopaminergné neuróny, takže stereotypie súvisia s receptormi opiátových blokátorov a dopamínových antagonistov.

Stereotypy umožňujú zvierat'u vyrovnať sa so suboptimálnymi podmienkami prostredia

- toto správanie prináša zvierat'u uspokojenie
- dochádza k uvoľňovaniu endorfínov

Funkčný význam stereotypného správania

Stereotypy umožňujú zvierat'u vyrovnať sa so stresom

- výsledky výskumov sú rôzne
- počas stereotypného správania sa potvrdil pokles pulzu
- zabránenie vykonávania stereotypov = zvýšenie fyziologických ukazovateľov stresu

Stereotypné správanie

- ▶ s pokračovaním konfliktu sa redukujú prvky stereotypného správania a sú stále častejšie, presnejšie repetitívne
- ▶ medzi stereotypiami a normálnym správaním, z ktorého sa vyvinuli, je kontinuum – nenápadný prechod
- ▶ dlhodobo trvajúce stereotypie sú pevne „vložené“ do normálneho správania jedinca

U psov sa KP vyskytujú asi v 2-3% populácie

U koní sa vyskytujú asi v 5-20 % populácie

Etiológia

- ▶ Obmedzením pohybu podmienené

- ▶ Prolongovaný stres, frustrácia, konflikt
- ▶ Frustrácia: motivovanie k vykonávaniu správania s nemožnosťou ho vykonať
- ▶ Konflikt: dve protichodné, rovnako silné motivácie

Diagnóza & Diferenciálna diagnóza

Diagnóza

- ▶ Behaviorálna história
- ▶ Sledovanie správania
- ▶ Vylúčenie medicínskych príčin

Diferenciálna diagnóza

- ▶ Neurologické poruchy
- ▶ Dermatologické ochorenia
- ▶ Systémové alebo infekčné choroby
- ▶ Akútny konflikt správania/anxieta
- ▶ Pozornosť vyžadujúce správanie
- ▶ Operantne podmienené správanie

Diagnóza kompulzívnych porúch u psov

- ▶ pozorovať správanie psa
- ▶ anamnéza: detailné info o otogenéze
- ▶ vylúčiť zdravotné problémy
- ▶ anamnéza, vývoj KP, kontext v ktorom sa prvýkrát objavila KP
- ▶ kontexty, v ktorých sa objavuje teraz (miesto, denná doba, osoby)
- ▶ presný popis správania

Stereotypné (kompulzívne) správanie u psov

- ▶ vždy mimo kontextu
- ▶ namierené voči neobvyklému cieľu
- ▶ opakujú sa, môžu trvať dlho (minúty až hodiny)
- ▶ nadmerné správanie sa dá prerušiť (niekedy len silným podnetom)
- ▶ zviera je pri vedomí
- ▶ výskyt kompulzívnej poruchy (KP) nezávisí od prítomnosti majiteľa
- ▶ pohybové KP a napr. chňapnutie po muche zo začiatku obvykle v typickej konfliktnnej situácii, neskôr kedykoľvek je pes vzrušený
- ▶ orálne (oblizovanie sa) s < externá stimulácia

Stereotypné (kompulzívne) správanie

Základy terapie:

- ▶ Medicínska
- ▶ Environmentálna
- ▶ Behaviorálna
- ▶ Farmakologická

Stereotypné (kompulzívne) správanie

Základy terapie:

- ▶ modifikácia prostredia a dennej rutiny
- ▶ modifikácia správania vrátane:
- zámeny odpovedí + farmakologicky

Stereotypné (kompulzívne) správanie u psov

Terapia KP:

- ▶ ak sa dá identifikovať a odstrániť príčina (niekedy nemožné u orálnych na seba orientovaných)
- ▶ príčina známa, nedá sa odstrániť (sep.anxieta⇒KP, majiteľ musí do práce)
- ▶ terapia sep. anxiety (desenzibilizácia, schéma plánovaných odchodov), stresory v prostredí odstrániť - nepredvídateľné interakcie s človekom
- ▶ len štrukturované interakcie: povel-odpoveď-odmena
- ▶ výcvik poslušnosti
- ▶ **NIKDY NETRESTAŤ** (nesprávne použitie = stres)

Stereotypné (kompulzívne) správanie

Farmakologická terapia

- ▶ u dlhotrvajúcich kompulzívnych porúch:
- ▶ **vedľajšie účinky:** sedácia, zmeny apetítu, zvracanie,

Stereotypné (kompulzívne) správanie

Behaviorálna terapia

- ▶ zámena odpovede:
- ▶ pozitívnym posilňovaním nacvičiť žiaduce správanie, ktoré je nekompatibilné s KP
- ▶ bez dozoru neumožniť kompulzívne správanie (golier proti lízaniu)

- ▶ za dozoru - vôdzka a pri každom pokuse o KP odvieť pozornosť psa, dať povel na alternatívne správanie - odmena

Stereotypné (kompulzívne) správanie Behaviorálna terapia

- ▶ záměna odpovede: psa, ktorý si líže carpus, naučiť pokojne ležať s hlavou medzi končatinami
- ▶ ak sa nelíže v klietke, zavrieť ho do nej, pokiaľ sa na neho nedá dávať pozor
- ▶ pes na vôdzke, akonáhle sa začne lízať, povel k alternatívne správanie
- ▶ distrakcia > dôležitá

Stereotypné (kompulzívne) správanie Behaviorálna terapia

Prognóza:

- ▶ terapiu KP je nutné zahájiť čím skôr
- ▶ výsledok terapie je negatívne ovplyvnený dĺžkou trvania problému
- ▶ 2/3 majiteľov s dobrou spoluprácou s terapeutom zaznamenalo zlepšenie